

Bilik iqtisadiyyatının qurulması çox vacibdir

Vüqar Babayev: "Sənayeləşmiş ölkələrin təcrübəsi bizim üçün də maraqlıdır"

Elmi-innovativ fəaliyyətin gücləndirilməsi, elm və istehsalat əlaqələrinin müasir tələblər səviyyəsinə qaldırılması istiqamətində işlər görməyə başlayan Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) İşlər İdarəsində Elm və Texnologiya Parkının yaradılması ilə bağlı müzakirələrə başlanılıb. İnnovativ layihələrin sənayeyə tətbiqi mexanizmlərinin qurulması, real təcrübə-konstruktor işlərinin aparılması və elmi-texniki yeniliklərin sənayə üçün kütləvi istehsalat hazır vəziyyətə gətirilməsinə nəzarəti təmin etmək məqsədilə Rəyasət Heyəti İşlər İdarəsində Elm və Texnologiya Parkının yaradılması və Əsasnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında qərar qəbul edib.

AMEA Rəyasət Heyəti Aparatının İnnovasiya Şöbəsinin müdiri, aqrar elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Vüqar Babayev "Kaspi"yə müsahibəsində bilik iqtisadiyyatı olmadan dayanıqlı iqtisadi inkişafa nail olmağın çətinliyini bildirib.

- Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA) elmi-innovativ fəaliyyətin gücləndirilməsi, elm və istehsalat əlaqələrinin müasir tələblər səviyyəsinə qaldırılması istiqamətində işlər görməyə başlayıb. Qurum tərəfindən Elm və Texnologiya Parkının yaradılması hansı perspektivlər vəd edir?

- AMEA olaraq dünya təcrübəsinin öyrənilməsi istiqamətində artıq iki ildir ki, Türkiyə, Çin, Almaniya kimi ölkələrin bizneslə elmin əlaqəsini gücləndirmək, innovativ layihələrə korporativ marağı cəlb etmək üçün səmərəli və effektiv mexanizmləri ilə tanış olmuşuq. Dünya təcrübəsində olduğu kimi, bizdə də Elm və Texnologiya Parkının yaradılması, texnologiyaların transferi və biznes inkubator mərkəzlərinin çoxalması zərurəti hiss edilir. Bu baxımdan AMEA Təcrübə-Sənaye Zavodunun bazasında sənaye və aqrar yönümlü layihələrdən başlayaraq Elm və Texnologiya Parkının yaradılması istiqamətində ilkin addımlar atırıq. Burada biz biznes strukturlarının tələbini də nəzərə alaraq onlarla birlikdə yeni layihələrin həyata keçirilməsi üçün bütün lazımı infrastrukturunu yaratmışıq. İnnovasiya fəaliyyəti istiqamətində Elm Parkları və İnnovasiya Əraziləri üzrə Beynəlxalq Assosiasiyaya (IASP) assosiativ üzv olmaqla beynəlxalq səviyyədə də innovativ təkliflərimizin tanınması üçün əlavə imkanlar qazanmışıq. Elm və Texnologiya Parkının formalaşdırılması və mümkün olarsa, xüsusi texnopark statusunun alınması burada reallaşdırılacaq layihələr üçün fiskal güzəştlər və əlavə imtiyazlar qazandıraraq, innovativ ideya və layihələrin cəlb edilməsi üzrə əlavə stimulyer verəcək. Prezident İlham Əliyev AMEA-nın 70 illik yubileyindəki nitqində alim və mütəxəssislərimiz qarşısında konkret vəzifələr və prioritetlər qoyub. Bu istiqamətdə işlərin icrası məqsədilə AMEA-nın prezidenti, akademik Akif Əlizadənin rəhbərliyi altında müasir tələblərə cavab verən məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir.

- AMEA-da innovasiya siyasətinin hazırlanması və icrası, eləcə də müvafiq tərəfdaşlarla əməkdaşlıq imkanlarının

genişləndirilməsi üzrə fəaliyyət göstərən İnnovasiya Şöbəsi ilə yanaşı, müvafiq struktur qurum - İşlər İdarəsi fəaliyyətini hansı istiqamətdə qurur?

- AMEA ölkəmizdə ali elm qurumu kimi özünün çoxsaylı alim və mütəxəssis heyəti ilə birlikdə kifayət qədər böyük təsisatdır. Bundan əlavə, AMEA yalnız öz heyəti ilə deyil, həm də ölkəmizin ayrı-ayrı vətəndaşları və oxşar elm, texnologiya və innovasiya yarada biləcək qurumları ilə də qarşılıqlı əlaqədə işləməlidir. Buraya müvafiq dövlət orqanları, biznes strukturları, universitetlər və gənclər də daxildir. Bu baxımdan innovasiya siyasətinin və strateji yanaşmanın

töhfələr verəcək?

- Dövlət, elm və sənayenin birgə fəaliyyəti nəticəsində ABŞ, Cənubi Koreya, Almaniya kimi ölkələrin keçdiyi yolu digər ölkələr üçün də önəmli nümunə hesab etmək olar. Xüsusilə neft-qaz kimi təbii resurslara bağlı olan iqtisadiyyatlar qeyri-neft sektorunun inkişafında elm tutumlu, rəqabətqabiliyyətli məhsullar yaratmaqla ölkə iqtisadiyyatına külli miqdarda iqtisadi fayda qazandırılmalıdır. Elmi biliklərə əsaslanan məhsul və xidmətlər yaratmaq Azərbaycanın idxaldan asılılığını azaldacaq, ölkədən idxal səbəbi ilə yaranmış valyuta axınının qarşısının alınmasına yardım edəcək və təbii ki,

Dediyim kimi, bu baxımdan kifayət qədər uğurlu və uğursuz təcrübələr əldə etmiş ölkələr çoxdur. Çünki elmin inkişafı müasir dövrdə kifayət qədər kompleks bir məsələyə çevrilib. Elmin ən yüksək faydalarını hazırda dünyanın ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Yaponiya, Cənubi Koreya, son dövrlərdə yenidən Çin kimi ölkələri təcrübədə yetərincə istifadə edə bilirlər. Buraya biz qardaş Türkiyəni də aid edə bilirik. Sənayeləşmə prosesini inkişaf etdirə bilmiş bütün ölkələrə baxsaq, orada elmin də inkişafını müşahidə edə bilirik. Ona görə də, əsasən bu tip - sənayeləşmiş ölkələrin təcrübəsi bizim üçün də maraqlıdır.

mövcudluğu zəruri olduğundan İnnovasiya Şöbəsi daha geniş institutional və strateji hədəflər üzərində işləyir. Təbii ki, İnnovasiya Şöbəsi olaraq bu qədər geniş çərçivədə fəaliyyəti təkbəşinə icra etmək mümkün deyil və buna görə də AMEA Rəyasət Heyəti, İşlər İdarəsi, ayrı-ayrı elmi-tədqiqat institutlarımız və Təcrübə-Sənaye Zavodu birlikdə çalışaraq innovativ layihələrin reallaşdırılması istiqamətində səy göstərir. İşlər İdarəsinin maddi-texniki təminat və idarəetmə məsələlərindəki təcrübəsi və kadr potensialı, institutlarımızın alim və mütəxəssisləri ümumi işin faydalılığı üçün çox əhəmiyyətlidir. Formalaşdırmaq istədiyimiz Elm və Texnologiya Parkı yalnız AMEA-nın bütün heyətinin birgə fəaliyyəti nəticəsində qarşıya qoyduğumuz məqsədlərə nail ola bilər.

- Elmi biliklərin iqtisadiyyata tətbiqi qeyri-neft sektorunun inkişafına hansı

ixrac potensialı artdıqca xarici valyutanın ölkəyə axını baş verəcək ki, bütün bunlar da iqtisadiyyata manatın möhkəmlənməsi, qeyri-neft sektorunda rəqabətqabiliyyətli istehsalın formalaşması və gücləndirilməsi kimi töhfələr vermiş olacaq.

- AMEA-nın hansı institutları daha çox innovativ layihələrlə çıxış edə bilər?

- Əslində innovativ layihələr hər bir elmi-tədqiqat institutunda yarana və bazarda özünə istehlakçı tapa bilər. Hazırda isə ölkə rəhbərliyinin də qarşımıza qoyduğu konkret tələbləri nəzərə alaraq, biz daha çox dəqiq elmlər və aqrar elmlər üzrə fəaliyyət göstərən institutlarımızın ön planda olduğunu görə bilirik.

- Bilik iqtisadiyyatına keçid asan prosesdirmi?

- Əlbəttə ki, bu, asan proses deyil. Bilik iqtisadiyyatının qurulması üçün biliyə investisiya yatırılmalı, insan kapitalının inki-

şafı dəstəklənməli, təhsil və elmin birgə vəhdəti təşkil edilməli, rəqabətli bazarın bütün mexanizmləri qurulmalı və bilik yarıda bilən tərəflərin biznes strukturları ilə qarşılıqlı, effektiv ünsiyyəti təmin edilməlidir. Təbii ki, burada vətəndaşlar, xüsusilə alimlər və gənc nəslin nümayəndələri, dövlət orqanları və biznes strukturlarının iradəsi və marağı da olmalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, bilik iqtisadiyyatı olmadan dayanıqlı iqtisadi inkişafa nail olmaq çox çətin olar. Buna görə də, Azərbaycanda qara qızılı insan kapitalına çevirmək siyasəti çox vacibdir.

- Elm sahəsində hansı ölkələrin təcrübəsindən istifadə nəzərdə tutulur?

-Dediyim kimi, bu baxımdan kifayət qədər uğurlu və uğursuz təcrübələr əldə etmiş ölkələr çoxdur. Çünki elmin inkişafı müasir dövrdə kifayət qədər kompleks bir məsələyə çevrilib. Elmin ən yüksək faydalarını hazırda dünyanın ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Yaponiya, Cənubi Koreya, son dövrlərdə yenidən Çin kimi ölkələri təcrübədə yetərincə istifadə edə bilirlər. Buraya biz qardaş Türkiyəni də aid edə bilirik. Sənayeləşmə prosesini inkişaf etdirə bilmiş bütün ölkələrə baxsaq, orada elmin də inkişafını müşahidə edə bilirik. Ona görə də, əsasən bu tip - sənayeləşmiş ölkələrin təcrübəsi bizim üçün də maraqlıdır.

- Elm mərkəzləri və Elmlər Akademiyasının layihələrin reallaşdırılmasındakı rolunun artırılması üçün hansı işlər görülməlidir?

-Fikrimcə, əsas amil effektiv və dayanıqlı infrastrukturun yaradılmasıdır. Rəqabət, elm, innovasiya və digər önəmli faktorların inkişafı üçün müvafiq qanunvericiliyin olması zəruridir. Bunlardan əlavə, ölkədə biznes strukturları ilə elm xadimlərinin müttəmədi əlaqəsi üçün lazım olan stimullar və siyasət alətləri işə salınmalıdır. İnnovativ məhsulların sənayeyə tətbiqi prosesi riskli və zaman tələb edən proses olduğundan ilkin mərhələdən kütləvi istehsal mərhələsinədək müvafiq maliyyə əlçatanlığı olmalıdır. Bu baxımdan düşünülmüş və effektiv dövlət dəstəyi mexanizmləri də tətbiq edilə bilər.

Digər tərəfdən, elm mərkəzləri yalnız fəaliyyət göstərdikləri ölkə ilə məhdudlaşmamalı, beynəlxalq əlaqələrini də genişləndirərək dünyanın digər nöqtələrindən tələb, bilik mübadiləsi və maliyyə mənbələri qazanmalıdır.

Hazırda multidissiplinar elmi-tədqiqat işlərinin sürətlə yayılmasını nəzərə alsaq, artıq bir neçə elm sahəsinin alim və mütəxəssisləri bir araya gələrək kompleks layihələr həyata keçirə və uğur qazana bilirlər. AMEA da multidissiplinar layihələrin reallaşdırılmasında maraqlıdır.

- Fundamental elmin pul qazanması üçün çoxmu vaxt lazımdır? Elmin dövrlərdən əsillikliyi aradan qaldırmaq üçün hansı addımlar atmaq lazımdır?

- Təbii ki! Bu proses digər ölkələrdə də uzun zaman tələb edib və müxtəlif çətinliklərlə qarşılaşıb. Ancaq Azərbaycan elminin inkişafı və maddi fayda əldə etməsi bir az da çətin vəziyyətdədir. Keçmiş sovet ənənəsinə görə, elmin yeganə alıcısı dövlət olub, elm təhsildən ayrılıb və özəl sektor ümumiyyətlə mövcud olmadığına görə elmin bazar mexanizmləri çərçivəsində işləmə təcrübəsi də olmayıb. Sovet dövrünün başa çatması isə rahatlıqla problemlərimizi həll etməyib. Çətin iqtisadi keçid dövrü çoxsaylı peşəkar alim və mütəxəssislərimizi elmdən uzaqlaşmağa məcbur edib. Daha sonrakı dövrdə isə əsasən neft və neftlə əlaqəli elm sahələri qazanc əldə edə bilsə də, digər sahələr öz potensialını reallaşdırmaqda çətinlik çəkirdi.

Hazırda iqtisadi vəziyyət və elmə olan tələbatı nəzərə alsaq, düşünürəm ki, elmin qazanc əldə edə bilməsi üçün artıq zaman yetişib. Elmin, konkret olaraq AMEA-nın maddi gəlirlərinin artması dövlət büdcəsində xərc yükünü də azaltmağa və elmin dövrlərdən maddi əsillikliyi azaltmağa imkan verəcək. Alim və tədqiqatçılar apardıqları elmi-tədqiqat işlərinin innovativliyini, onun bazar tələbinə uyğunluğunu, xərc və mənfəət təhlilini və dayanıqlılığını nəzərə almalıdır. Müvafiq infrastrukturun təmin edilməsi bu prosesi daha da sürətləndirəcək.

Tərənə Məhərrəmov